

Inntrykk fra Tucson 1991

Av: Knut Eldjarn

Med en fordelaktig dollarkurs for besøkende og rimelige flytilbud var det ventet storinnrykk av europeere til årets store mineralbegivenhet i Tucson i Arizona. Men Gulf-krigen la tydelig en viss demper på reiselysten til enkelte europeere selv om de faste handlere, innkjøpere og storsamlere var å se som vanlig. Allerede fra onsdag 6. 2. var de første handlermessene åpnet på de forskjellige moteller i Tucson selv om hoved-messen i Tucson Convention center først åpnet en uke senere. Det er motellene sammen med lokale arrangører som står for salgsmessene før hovedmessen. Handlere fra hele verden leier seg inn på et motellrom som omgjøres til butikk i 2 uker. Steinhandlerne bor i sine rom også slik at "butikken" er åpen fra de våkner om morgenen til de legger seg om kvelden. Enkelte moteller har i hovedsak mineralhandlere mens andre konsentrerer seg mer om edelstener og smykker. I år var det særlig ved motellene Executive Inn, Desert Inn/Quality Inn University, Travelodge og La Quinta det var mange mineralhandlere. Slipe- og smykkefolket holdt til særlig på Discovery Inn, Ramada og Holiday Inn. I gatene rundt disse stedene var det salgsboder og telt. Noen solgte også direkte fra lasteplan og bagasjerom på bilene ("Tailgating"). Flere tusen handlere og kanskje 50.000 besøkende og interesserte til sammen kan ta pusten fra en besøkende norsk samler.

Hovedutstillingen 13. - 17. februar i Tucson Convention Center er en stor opplevelse i seg selv. I lokaler på størrelse med Sjølysthallen i Oslo er det 2 lukkede og 1 åpen steinmesse på samme tid. Den ene av de lukkede arrangementer er en handelsmesse for smykkesteiner arrangert av AGTA (American Gem Traders Association). Den andre "fagmessen" er for steinhandlere "wholesale-section". Bare akkrediterte handlere får adgang til disse. Dessuten er det en steinmesse åpen for publikum med både mineraler, smykkesteiner, slipeutstyr, bøker mv.

I det amerikanske samfunn er konkurranse og prestisje viktig. I tillegg til handlerutstillinger er det derfor egne utstillingsmontrer hvor samlere viser sine beste stuffer ofte tematisk ordnet. "Thumbnails" som er stuffer mindre en 1 x 1 tomme, er særlig populære i USA. Delvis skyldes det at amerikanske samlere er meget opptatt av at stuffer skal være estetiske og uskadede. En samling av håndstykker av slik kvalitet vil være økonomisk uopnåelig for de fleste. Men også TN koster penger! Blant de "nye" funn som ble presentert på messa, var pyrargyritt-krystal-

ler opptil 2 cm i skinnende små grupper fra Taxco syd for Mexico city. De beste små krystallgruppene kostet mer enn 600 \$ men ble likevel raskt solgt!! En samler jeg snakket med fortalte at han bygget opp sin samling ved å kjøpe en - god "Thumbnail" i året. Mer hadde han ikke råd til. I det hele tatt bar omsetningen preg av at det er begynnende nedgangstider i USA. Folk var mer tilbakeholdene med å investere i mineraler. Men som vanlig - de virkelig førsteklasses stoffene fant alltid kjøpere og det vanlige publikum kjøpte rimelige steiner og smykker som før. Det var på "middelklassen" av samlere og stuffer man merket at omsetningen var tregere enn tidligere år.

Årets nye funn.

Hvert år i Tucson presenteres årets nyheter for et kresent publikum. Det kan være helt nye mineraler eller topp-stuffer fra nye lokaliteter. Det kan også være klassiske lokaliteter som på nytt har produsert interessante stuffer. Det har de siste årene stadig vært hevdet at det er lite nytt å se. Men den som følger nøye med vil stadig finne nye overraskelser. Blant årets "nyfunn" kan nevnes:

Beryllonitt er et meget sjeldent Beryllium-fosfat som opprinnelig er funnet i små, uanselige krystaller i USA. En av de Afghanske handlere kunne i år presentere krystaller på opptil 20 kg av Beryllonitt. Mineralet har en hvit silkeaktig glans og gir fin kattøye-effekt når det slipes. Krystallene besto av "blokker" med parallell-vokste prismer på 10-15 cm i lengde. Krystallene kunne ha en viss likhet med slepne stykker av ulexitt (TV-stein). De få stykkene som ble tilbudt for salg i Tucson kostet mange tusen dollar pr. kilo – angivelig mest fordi materialet egnet seg godt til slipe-materiell.

Elbaitt-turmalin kommer fra en rekke lokaliteter i Brasil. En handler hadde grupper på opptil 20 cm lange og 5 cm tykke blå-grønne til rødlige krystaller på hvit matriks fra en ny lokalitet i Minas Gerais. De største gruppene var på over 1/2 meter og kostet 10-20.000 dollar.

Uvarovitt er kjent i gode krystaller fra noen få lokaliteter i verden (Outokumpu i Finland, USSR, Tyrkia) og fra en lokalitet i California som for mange år siden ble satt under vann i forbindelse med byggingen av et vann-reservoir. De siste års tørke hadde tydeligvis gjort lokaliteten tilgjengelig igjen. Fra varerommet på en varebil utenfor ett av motellene ble det solgt stuffer med skarpe, smaragdgrønne krystaller opptil 1 cm i størrelse på serpentin. Prisene lå fra 50-100 dollar for mindre stuffer opptil 2-300 dollar for de beste stoffene.

Rhodochrositt fra den berømte forekomsten i Argentina med dryppsteinsliknende stuffer og båndet slipemateriale blir tydeligvis tatt ut i store mengder for tiden. Flere handlere hadde fint slipemateriale og store overskårne plater med tverrsnitt av flere Rhodochrositt-dryppsteiner. Disse var meget dekorative – men også dyre. 2-3000 dollar pr. plate.

Fra Sovjetunionen kommer det stadig interessant materiale – dels fra nye funnsteder og dels fra museumssamlingene. En rekke unike stuffer av sjeldne mineraler bys fram for salg. I Tucson var det bl.a. å se to stuffer med skarpe, lysbrune krystaller av det sjeldne mineralet stillwellitt opptil 2 cm i hvit kvarts fra Tadz-

hikistan. Den ene stoffen ble kjøpt av John S: White til Smithsonian av Gilbert Gauthier for 1.000 \$. Den andre ble med meg til Norge fordi dette mineralet er særlig interessant for Langesundsfjord-entusiaster. Brøgger beskrev en stoff med brune "turmalinkrystaller" fra en ukjent lokalitet nær Barkevik i forrige århundre. Først mange tiår senere viste det seg å være verdens første krystalliserte stoff av stillwellitt. Det er ikke utenkelig at d3et kan finnes flere stuffer i Langesundsfjord-området., men hittil er det ett av de få sjeldne mineraler fra disse pegmatittene som ikke er gjenfunnet i nyere tid.

St. Hilaire har alltid noe nytt å tilby. I år var det ikke like stort og fint som de to siste års funn av seranditt og leifitt, men tugtupitt i små, skarpe, rosa krystaller var en nyhet som burde interessere en skandinaver. Fargen er ikke like mørk som det beste materialet fra Grønland, men krystaller av dette beryllium-mineralet er høyst uvanlig. Det var fortsatt noen førsteklasses stuffer med store orange serandittkrystaller og hvite til fargeløse leifittkrystaller å se. Gode utstillingsstuffer kostet \$ 500-1000. Noen få rike stuffer med krystallrosetter av det sjeldne mineralet lemounitt stammer også fra et relativt nytt funn.

Fra den spesielle manganforekomsten N'chwani i Syd-Afrika kommer det stadig mindre funn av interessante mineraler. I år var det spesielt gode krystallgrupper med hausmanitt i skarpe, cm-store krystaller sammen med granat. Enkelte grupper med hexagonal, svarte krystaller av gaudefroyitt på gips var også å se fra denne lokaliteten.

Prakt-stuffer fra gamle samlinger

I tillegg til "jakten" på de store, nye funn er det særlig ved salg av materiale fra gamle samlinger man kan gjøre de store "kupp" i Tucson. Det er særlig de velrenommerte handlere i hovedutstillingen som kan tilby denne type materiale. I tillegg til spredte stuffer hos flere handlere var det i år særlig Parnau-samlingen hos Mineralogical Record og Urban-samlingen hos Kristalle som hadde mange godbiter for virkelig kvalitetsbeviste samlere. Man ser med en gang når det er en erfaren samler

som har valgt ut stuffer til egen samling. Parnau-samlingen hadde f.eks. en rekke gode fosfater og arsenater bl.a. fra Majuba Hill (clinoclas, arthuritt, lavendulan etc.). I samlingen ti, Urban hos Kristalle var det også en stor stoff med en 5x5 cm stor uskadd monasittkrystall fra Iveland. Prisen var \$ 700 og den ble med tilbake til Norge til Bergverksmuseet på Kongsberg. Ellers var det høy pris, mange hundre dollar, på relativt middelmådige "klassiske" Skandinaviske stuffer (Bly fra Långban, pyrosma litt fra Nordmark, thortveittitt fra Iveland, hellanditt fra Kragerø).

Noen klassiske stuffer reiser langt når gamle samlinger brytes opp. Selv fikk jeg tak i et fint håndstykke med mer enn 100 fra mikro til 3 mm store, glitrende og terminerte calaverittkrystaller fra en gammel forekomst i Colorado. Stuffen var brakt til Tucson fra en europeisk handler som hadde kjøpt en gammel samling i Tsjekkoslovakia hvor denne stoffen hadde havnet i 1904. Jeg var tilfeldigvis der da handleren pakket den ut, og stoffen ble med tilbake til Europa før noen amerikansk samler fikk anledning til å se den.

For den velbeslåtte samler som er villig til å betale noen tusen dollar for en topp-stuff, er det alltid fantastiske mineraler å få kjøpt i Tucson. Utfordringen for de fleste av oss ligger i å finne de virkelige godbitene til en noe mer akseptabel pris. Det betyr at det blir vanskelig å skaffe seg museums kvalitet av ettertraktede smykkesteinsmineraler og av gull og sølv. Gode Kongsberg-stuffer oppnår alltid høye priser og de to allestedsnærværende Kongsberg-handlere solgte gamle sølvstuffer også i Tucson i år. Gullstuffer er alltid på markedet og særlig de krystalliserte og estetisk gode stuffer oppnår opptil 5-10 ganger gullpris. Stuffer av dårligere kvalitet koster ofte 1-2 ganger gullpris. Det var ingen Bømlø-stuffer å se, men disse kunne i enkelte tilfeller hå oppnådd bra priser også i "gull-landet" USA:

Tucson - et eldorado for smykkesteiner/prydsteiner.

Det er samlet sett større handel med smykkesteiner, slipemateriell og prydsteiner i Tucson enn det er med mineral-stuffer. Mens amatørerne dominerer på motellene og i gatebodene er AGTA-messen i Conventi-

on Centre møtestedet for edelstenshandlere og gullsmeder. Det er særlig facett-slepne steiner som tilbys her - men også enkelte cabochon-slepne steiner og ikke minst en trend i retning av nydelig intarsia-arbeider, innlagt edelsteinsmosaikk, i smykker og prydgenstander som smykkeskrin. Ellers er det et stort utvalg av fargede steiner - turmaliner, smaragder, safirer, rubiner og ikke minst mange handlere med peridot (olivin) som også finnes i Arizona. Av utenlands materiale kan det nevnes at særlig lapis (\$ 20-40 pr. carat i godt slipemateriell) og sugulitt (\$ 10-20 pr. carat uslepet) stadig er populært. For en nordmann er det interessant å merke seg at solstein har et økende marked - selv om den lokale varianten fra Oregon er ganske anderledes enn den norske. Feilfrie solsteiner med god glans kostet \$ 14-20 pr. carat slepet men steiner over 20 carat er meget sjeldne.

Ellers var det stort tilbud av amethyst, agater og kvartskrystaller både til smykker, som prydgenstander og ikke minst for den gryende "healing-bevegelsen". Interessen for det metafysiske ga seg også utslag i stor interesse for fossiler og meteoriter.

Det var meteoriter fra noen få gram til mange hundre kilo til salgs fra en rekke forekomster. tektitter (glassmeteoriter) var det også stort tilbud av.

Blant fossilene la jeg spesielt merke til en Syd-Amerikansk handler som hadde fossile dinosaur-egg opptil 25 cm i diameter med 2 cm tykt skall og dinosaurknokler på flere meter. Et nydelig utpreparert "rede" med både dinosaur-egg og dinosaur-fostre forstenet i lys sandstein var særlig fasinende. Selve "stykket" veide sikkert flere hundre kilo og prislappen var astronomisk - men den ville vært en publikumsattraksjon ved et hvilket som helst museum.

Det er ikke mulig å få sett alt i Tucson - selv ikke hvis man bruker alle de 14 dagene som står til rådighet. Mange av de beste stoffene blir raskt fanget opp av kvalitetsbeviste samlere og museums-kuratorer og blir ikke sett av mange. Man må være på rett sted til rett tid. Det er heller ikke mulig å gjengi alle inntrykk eller referere alle nyfunn og gode tilbud. Mineralbegivenhetene i Tucson kan ikke beskrives med må oppleves!